

แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับทหารและการเมือง

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาได้อาศัยแนวความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ซึ่งพอสรุปได้โดยสังเขป ดังนี้

S.E. Finer ได้ให้ข้อสังเกตว่า การเมืองยุคปัจจุบันโดยเฉพาะภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมานั้น ในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่เกิดใหม่ทั้งหลาย มีปรากฏการณ์พิเศษอย่างหนึ่งคือ รัฐบาลของประเทศเหล่านี้ถูกแทรกแซงทางการเมืองโดยทหารด้วยการปฏิวัติ รัฐประหาร หรือยึดอำนาจอยู่อย่างซ้ำ ๆ บ่อยครั้งในประเทศเดียว¹ ลักษณะการแทรกแซงทางการเมืองของทหารนั้นมักจะเป็นไปในลักษณะใช้กำลังโค่นรัฐบาล หลังจากนั้นทหารก็จะจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน² ในหมู่ประเทศที่กำลังพัฒนา รัฐบาลพลเรือนแท้ ๆ นั้นหาได้ยากเต็มที่ ทหารส่วนใหญ่ไม่เชื่อถือรัฐบาลพลเรือน³ โดยมักจะแสดงพลังเข้าคัดค้านนโยบายบางประการของรัฐบาลพลเรือน ซึ่งในที่สุดก็มักจะได้รับผลประโยชน์จากรัฐบาลพลเรือนนั้น ๆ⁴ ยิ่งในสังคม

¹S.E. Finer, The Man or Horseback, (New York : Frederick A Praeger, 1963), pp.1-5; Gabriel A Almond and James S. Coleman, The Politicals of the Developing Areas, (Princeton New Jersey; princeton University press, 1966), p.3-4.

²ทรศณีย์ บัจจุสานนท์, "การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยทหารของไทย" (วิทยานิพนธ์ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 87.

³ทหารเด็ก, ทหารปฏิวัติทำไม (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์การพิมพ์จำกัด, 2524), หน้า 6.

⁴เรื่องเดียวกัน.

ที่มีค่านิยมในทางการปกครองแบบการรวมอำนาจมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์แล้วทหารมักจะไม่ยอมเป็นหน่วยของรัฐบาลพลเรือนไปได้ตลอด มีนักคิดทางค้ำทหารกับการเมืองหลายท่าน เช่น Claude E. Welch, Arther A Smith และ Huntington ได้ทำการศึกษถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร โดยมองจากปัจจัยภายในขององค์กรทหารซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัจจัยภายนอก หรือสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในก็ได้แก่ภาวะหน้าที่การจัดองค์กรความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นเอกเทศและความเป็นวิชาชีพ¹ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม การมีส่วนร่วมร่วมทางการเมืองของประชาชนวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน เสถียรภาพขององค์กรหรือสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ เป็นต้น โดยการมองว่ากลุ่มทหารในประเทศด้อยพัฒนา หรือประเทศเกิดใหม่ทั้งหมดมักมีข้อได้เปรียบในทางการเมืองมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากลักษณะโครงสร้างของกลุ่มประกอบไปด้วยความเข้มแข็งและเหนียวแน่น พรั่งพร้อมไปด้วยทรัพยากรและเครื่องมือเครื่องใช้ ไม่ว่าจะเป็นระเบียบวินัยหรืออาวุธ ซึ่งก่อให้เกิดศักยภาพทางการเมืองอย่างสูง ซึ่งเป็นขั้วเดียวกับที่สภาพแวดล้อมภายนอกโดยทั่วไปนั้น เอื้ออำนวยให้ทหารเข้ามามีบทบาทแทรกแซงทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นความอ่อนแอของโครงสร้างและสถาบันทางการเมือง ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล ภาวะสงครามและอื่น ๆ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ ได้มีการศึกษาอย่างกว้างขวางในผลงานของ Lucian W. Pye, Manfred, Haipern Samuai P. Huntington เป็นต้น²

สิ่งที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ การศึกษาถึงสิ่งเร้าที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง จากการศึกษาของ Eric Nordlinger แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเป็นสิ่งที่สำคัญ³ ถ้าถูกกระทบกระเทือนหรือถูกแทรกแซงก็จะเป็นพลังผลักดันให้ทหารเข้าแทรกแซง

¹ สุจิต บุญบงการ, "การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย", หน้า 32.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

³ Eric Nordlinger, Soldiers in Political : Military Coup and Government, Englewood, Cliffs : (Princeton-Hall 1977), pp.49.

ทางการเมือง ผลประโยชน์ได้แก่ ความเป็นอิสระ (Autonomy) การไม่ถูกแทรกแซงจากกลุ่มอื่น ๆ (Exclusiveness) งบประมาณด้านการป้องกันประเทศ เป็นต้น

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้จัดทำใช้เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหาร อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งผู้เขียนใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ก็คือ การศึกษารูปแบบการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ซึ่งมีหลายรูปแบบ นอกเหนือจากการใช้กำลังเข้ายึดอำนาจอาจแสดงออกในรูปของการใช้อิทธิพลทางการเมือง ซึ่งกองทัพแห่งชาติได้แสดงตนในฐานะเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง¹ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งและมีศักยภาพสูง หรือทหารอาจเข้าแทรกแซงทางการเมืองโดยทางอ้อม เช่น การแสดงปฏิกริยาต่อต้านนโยบายอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐบาล ซึ่งโดยมากมักจะเกี่ยวกับด้านความมั่นคงของชาติและในที่สุดก็คือ การเข้าควบคุมการเมืองโดยตรง โดยการเข้ามีส่วนในการกำหนดนโยบายการเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการใช้ทรัพยากรทางการเมืองของชาติ² อาจได้แก่การตั้งรัฐบาลทหาร หรือการครอบงำรัฐบาลโดยทหาร แนวความคิดดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษามาก ในแนวความคิดเดียวกันนี้ไม่มองบทบาทการวางตัวของกองทัพไว้ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งกองทัพของชาติในประเทศกำลังพัฒนามันมีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้³

1. การเข้าไปรวมกลุ่มกับกลุ่มพลังทางการเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อาจกระทำโดยกองทัพหรือเพียงบางกลุ่ม
2. การพยายามรักษาความเหนียวแน่น และสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มตนเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากภายนอก
3. การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ๆ และแสวงหาการสนับสนุนจากกลุ่มการเมืองพลเรือนเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองเสียเอง

¹ ทหารเด็ก, ทหารปฏิวัติทำมา, หน้า 24.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

“โดยสรุปแล้ว แนวความคิดหลักที่จะนำมาใช้ในการศึกษานี้ คือ การที่ฝ่ายทหารหรือกองทัพตระหนักถึงความได้เปรียบขององค์กรของตนว่ามีเหนือกลุ่มอื่น ๆ ภายในสังคม ฝ่ายทหารจำเป็นต้องรักษาสถานภาพดังกล่าวเอาไว้ การเมืองในระบบประชาธิปไตยอันเปิดโอกาสให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ทำให้ฝ่ายทหารเพิ่มความจำเป็นในอันที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนไว้ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวทหารจึงมักเข้าสอดแทรกในทางการเมืองโดยตรง หรือโดยอ้อมด้วยการบีบบังคับในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในที่สุดยังผลให้ฝ่ายทหารได้เข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างเต็มที่”

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย